

”ראה שחבב הקב”ה את ישראל יותר ממלאכי השרת”

(כט:ט) אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם
כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: (ו) טַפְּכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵב עֲצִיף עַד שָׂאֵב מִימֶיךָ:
(יא) לְעִבְרָךָ בְּבְרִית יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתּוֹ אֲשֶׁר יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

מדרש תנחומא

למה נסמכה פרשה זו לפרשת קללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר אחת או שתיים שנאמר בפרשה זו... מיד הוריקו פניהם ואמרו מי יכול לעמוד באלו? מיד קרא אותן משה והיה מפייסן, מה כתיב למעלה מן הענין ויקרא משה אל כל זקני ישראל וגו', המסות הגדולות וגו', ותבואו אל המקום הזה וגו', ואתם לא שמעתם בקולי ואמרתם לפני דברים שאתם חייבין עליהם כלייה ולא עשיתי אתכם כלייה שנאמר (תהלים קו) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וגו', ולא עוד אלא שאמרתם לעגל אלה אלהיך ישראל (שמות לב), ואם תאמר מפני מה העכו"ם נתחייבו כלייה ואנו קיימין, לפי שבשעה שבאו עליהן יסורין מבעטים בהן ואינם מזכירין שמו של הקב"ה שנאמר (תהלים עט) שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך וגו', אבל ישראל כשהיסורין באין עליהן הן נכנעין ומתפללין שנאמר (תהלים קטז) כוס ישועות אשא וגו' צרה ויגון אמצא וגו', לפיכך אמר להם הקב"ה **אע"פ שקללות הללו באות עליכם הן מעמידות אתכם**, וכן הוא אומר (דברים ח) למען ענותך ולמען נסותך וגו', וכך אמר להם משה לישראל אע"פ שהיסורין הללו באין עליכם יש לכם עמידה לכך נאמר אתם נצבים היום כולכם...

...לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו (דברים כט יא). שלש בריתות כרת הקב"ה להם לישראל, אחת כשיצאו ממצרים, ואחת כשעמדו לפני הר סיני, ואחת כאן, ולמה כרת עמהן כאן, מפני שאותה שכרת עמהם בטלחה ואמרו אלה אלהיך ישראל (שמות לב ד)... ושמה תאמרו כל הטורח הזה למה, לא מפני שאני צריך לכם, אלא מה אעשה לכם שכבר נשבעתי לאבותיכם שלא אשנה בכם ובבניכם עד עולם, לכך נאמר למען הקים אותך היום לו לעם (דברים כט יב), ואומר מלך אסור ברהטים (שיר השירים ז: ו), ואין אסור אלא שבועה, שנאמר ואסרה אסר (במדבר ל ד), לפיכך אינו יכול לעבור על שבועתו.

ילקוט שמעוני פרשת ראה תתפט

ראה שחבב הקב"ה את ישראל יותר ממלאכי השרת כיצד נקראו העליונים מלאכים ונקראו ישראל מלאכים שנאמר ברכו ה' מלאכיו, קרא לעליונים קדישין שנאמר ומאמר קדישין שאילתא וישראל קדושים ואמרת אליהם קדושים תהיו, ומי חביב יותר מי שהקב"ה ביניהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל נקראו העליונים עומדים שנאמר שרפים עומדים ממעל לו וישראל נקראו עומדים שנאמר **אתם נצבים היום**, ומי חביב יותר מי שהקב"ה משבח עמידתו שנאמר כן יעמד זרעכם ושמכם וכתוב זאת קומתך דמתה לתמר.

תחיה ותן לחיות ?

(כט:יא) לְעֶבְרָךְ בְּבְרִית יְקֹזֵק אֱלֹהֶיךָ וּבְאֶלְתּוֹ אֲשֶׁר יְקֹזֵק אֱלֹהֶיךָ כְּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם :

כלי יקר - והנכון הוא שרצה עתה לכרות עמהם ברית חדשה, תחת הברית הראשון אשר נתקלקל על ידי העגל אשר נעשה מצד שלא היו עדיין ערבים זה בעד זה על כן כל איש הישר בעיניו יעשה ואין אומר השב, על כן ראה להביאם במסורת ברית של הערבות על ידי שבועת הר גריזים והר עיבל כי הערבות סיבה גדולה להשיב רבים מעוון פן יהיה נתפס עליו, כי כל ערב הרואה שהלווה מפזר ממונו אזי הוא מוכיחו מיראה פן יצטרך לשלם בעבורו, כך בזמן שישראל ערבים זה בעד זה אזי כל מי שיש בידו להוכיח בראותו יחיד או רבים נוטים מדרך השכל הוא מחזירו למוטב ואם העלם יעלם עיניו ממנו הרי הוא במקומו ועמו במחיצתו וחטא הרבים תלוי בו, אבל מי שאין בידו להוכיח אין הסברא נותנת שיהיה נתפס בעוון זולתו דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה ואדעתא דהכי לא נכנסו בברית הערבות, ואם מצינו לפעמים שהגדולים נתפסים אף בעוון הדור הנסתר כמו שקרה בחטא של עכן זהו לפי שקודם זה לא הטילו מוראם על הכלל והעלימו עיניהם מסוררים ואחרי לא יועילו הלכו (ירמיה ב ח), לומר שלא תועיל להם התוכחה, עד אשר בסיבה זו כל חוטא ורב מרי נותן ברכת שלום לעצמו בחשבו כי הותרה הרצועה של מרדות ועל כן הוא עושה עבירות חבילות חבילות לפעמים בגלוי לפעמים בסתר, אבל אם היו הגדולים תמיד מיסרים האנשים הפושעים אז היו יראים לעשות אפילו בצנעה פן יודע הדבר, ואם כן דין הוא שבכל חטא ואשמה יד הסגנים במעל ראשונה כי כל סיבה קודם למסובב :

ועל כן נאמר (יחזקאל ט ו) וממקדשי תחלו ודרשו חז"ל (שבת נה א) ממקודשי וכן דרשו (בבא קמא ס א) פסוק כי תצא אש ומצאה קוצים שאין הפורענות בא לעולם כי אם בעבור הרשעים ואינו מתחיל כי אם מן הצדיקים וכו', וטעמו של דבר לפי שבידם שבט מושלים להשיב רבים מעוון ורפו ידיהם מלחזק ידים רפות בתורה וברכים כושלות באמונה. ועל כן אמרו חז"ל (ראש השנה ח ב) מלך נכנס לדין קודם לציבור וכו', כי מי יוכל ומי יחוש חוץ ממנו להטיל מורא שמים על הבריות כי בידו שבט ומחוקק לשום משטרו בארץ. וכן אמרו חז"ל (תנחומא אמור כב) בערב ראש השנה הגדולים יצאו לקראתו תחילה ואחר כך יצאו הבינונים וכו', ואחר כך כל ישראל ביום כפורים, לפי שכל החשוב חשוב יותר מזולתו הוא נכנס לדין תחילה והוא קודם ליתן את הדין יען כי אשמת העם תלויה בראשיהם :

...וכמו כן היו בישראל תמיד שבט ומחוקק כמו שנאמר (בראשית מט י) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, שבט אלו ראשי גלויות שבבבל שרודים את העם בשבט, ומחוקק, אלו נשיאי ארץ ישראל המלמדין תורה ברבים כי זהו שררת המלכות ושררת הסנהדרין זה בשבט ואלו ברוח שפתותיהם, ולפי שהחוטא ורב מרי ביותר נשמע אל הרודה בשבט ממה שהוא נשמע אל המוכיחו בפה כי אמר אך דבר שפתים הוא על כן המלך קודם לכולם ליתן את הדין על אשמת העם... **שעיקר ברית הוא בעבור הערבות כי מצד הערבות יהיו כל ישראל כאיש אחד שבזמן שיש לו מכה באיזה אבר פרטי אז כל גופו מרגיש וחולה כך בזמן שאחד חוטא כולם מרגישים, כמו שנאמר בחטא של עכן חטא ישראל (יהושע ז יא).** וכן אמרו במדרש (ויקרא רבה ד ו) שה פזורה ישראל (ירמיה נ יז) למה נמשלו ישראל לשה מה השה בזמן שלוקה באחד מאיבריו כולן מרגישים אף ישראל עכן לבדו חטא וכתוב חטא ישראל.

תחיה ותן לחיות ?

(כט:יא) לְעִבְרָךְ בְּבְרִית יְקֻזְק אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתֵּיךָ אֲשֶׁר יְקֻזְק אֱלֹהֶיךָ כִּרְת עִמָּךְ הַיּוֹם :
אור החיים - ונראה כי כוונת משה בברית זה הוא להכניסם בערבות זה על זה כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה' ויהיו נתפסים זה בעד זה, והעד הנאמן מה שגמר אומר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו וגוי' הרי שעל הערבות מדבר הכתוב, ואין זה הברית שאמר בסוף פרשת תבא כי אותו ברית הוא על עצמן, וזה שיתחייב כל אחד על אחיהו העברי כפי היכולת שביד כל אחד :

ומעתה באנו להבין מאמר אתם נצבים שהכוונה הוא על דרך אומר (רות ב') הנצב על הקוצרים ל' מינוי, ואומרו כלכם פירוש כולם יש עליהם עול זה כל א' לפי מה שהוא על דרך אומרם ז"ל במסכת שבת (ני"ד ב) כל מי שיש בידו למחות בכל העולם נתפס על כל וכו' וכל מי שיש בידו למחות באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, וכל מי שיש בידו למחות בבני ביתו נתפס על וכו', והוא מה שפרט הכ' כאן ואמר ראשיכם וגוי' שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, ראשיכם הם הגדולים שבכולן שיכולין למחות בכל ישראל אלו יתחייבו על הכל, שבטיכם כל שבט ושבט יתחייב על שבטו, זקניכם ושוטריכם כל זקן יתחייב על משפחתו, כל איש ישראל הם ההמון כל אחד יתחייב על בני ביתו...

עוד ירצה לתת טעם לברית הערבות, **שלא יאמר אדם למה יעשה ה' כה לעבדיו להכביד עולם לחייבם במעשה הזולת**, לזה אמר כי אלהים חשבה לטובה למען הקים אותך לו לעם פירוש שזולת זה יהיו ישראל חוזרים לאחוריהם היום יפשע אחד בקלה ולמחר בחמורה והיו נשמטים מעדת הקדושה מעט מעט עד שיפשע ישראל מהיות עם ה', ובמה שעשאים ערבים יתנו לב לעובר עבירה אחת קלה כבחמורה ויתקיימו לעם סגולה, הא למדת שכל מעשה ה' אינו אלא לטובתינו להקימנו.

(כט:כח) הַנִּסְתָּרֹת לִיקֻזְק אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגֻלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת :
רש"י - ואם תאמרו מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד, שנאמר (פסוק יז) פן יש בכס איש וגוי', ואחר כך (פסוק כא) וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע מטמונותיו של חברו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות, שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות, לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים. נקוד על לנו ולבנינו, לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה :

”וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם”

(כט:יג) וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם אֲנֹכִי כִּי אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאֱלֹהִים הַזֵּאת : (יד) כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנֶנּוּ פֶה עִמָּנוּ עַמְדָה הַיּוֹם לִפְנֵי יְקֹזֵק אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עִמָּנוּ הַיּוֹם :

אברבנאל - מי נתן כח לדור המדבר שעמדו רגליהם על הר סיני לחייב את אשר יקומו מאחריהם במה שאמרו נעשה ונשמע ולעברם בברית השם ית' אלהיהם או השבע שבועה לאסור אסר על נפשם אשר לא יבטל לעולם. עד שיחייבו אותם בכל דברי התורה והברית אשר כרתו ולהעניש לזרעם אחריהם כמו שיראה מזה הכתוב ובכל מקום שנמצא בפיהם ז"ל (שבועות ד' כ"ג) **והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא שזה לא יתכן מן הדין.**

רבינו בחיי - לפי שהאב שרש, והבנים הם ענפים העתידים לצאת מכח השרש, ועל כן היה יכול השרש להביא באלה את הדורות הבאים. ודרשו רז"ל: (תנחומא יתרו יא) כל הנפשות שנבראו מבראשית היו שם, והגוף עדיין לא נברא. ולפי זה יהיה פירוש הכתוב: ואת אשר איננו פה, בגוף, עמנו היום, בנפש. ומלת "עמנו" תחזור למעלה למלת "עומד" כאלו אמר: ואת אשר איננו פה עמנו עומד היום.

מהר"ל נצח ישראל עמוד סט' פרק יא - והקשה הר"ם ז"ל שתימה הוא שלא זכר הכתוב קודם זה שהיה אברהם צדיק ולכך נגלה עליו השכינה ואמר לו לך מארצך וממולדתך וגו', כי בלא זה לא נגלה עליו השכינה ואמר לו לך מארצך לך ראויה היה לכתוב קודם צדקת אברהם. וכמו שתמצא בנח ונח מצא חן בעיני ה' ואח"כ כתיב אלה תולדות נח וגו', הזכיר קודם צדקת נח קודם שהזכיר שדבר השם יתברך עמו, אבל לפי הדברים אשר אמרנו לך לא יקשה כלל כי אצל נח לא היה רק בחירה פרטי והבחירה הפרטית הוא לפי מה שהוא והכל הוא לפי מעשה צדקות שלו, אבל באברהם לא היה בחירה פרטית רק באומה הישראלית שהם זרעו, שהרי כתיב באותה בחירה ואעשה אותך לגוי גדול וזה בחירה כללית ובחירה כמו זאת אין תולה במעשה כלל ולא בחטא כי המעשה הוא לפרט...

ולכך יתורץ השאלה שלא הזכיר הכתוב צדקת אברהם קודם שנגלה עליו השכינה ואמר לו לך מארצך וממולדתך וגו' שאם כך היה משמע שלכך נגלה עליו הקב"ה ואמר לו לך מארצך בשביל זכותו שהזכיר, ואם כן היה זאת האהבה תלויה בדבר וכל אהבה התלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה...

ולפיכך כתיב והייתי לכם לאלקים קודם ואחר כך והמה יהיו לי לעם כלומר מה שהם יתברך בחר בישראל הוא קודם ואף כי ישראל אינם מקבלים אלקותו, רק כי הבחירה בהם מצד עצמם וזוהי בחירה כללית.

לכן אמר בפרשת אתם נצבים (דברים כ"ט) ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת כי את אשר ישנו פה וגו', ומעתה איך אפשר שיכרות ברית עם אשר לא נולדו עדיין ואינם בעולם, אבל הדבר ברור לפי שכרת ברית עם אברהם מצד שהוא התחלת האומה בכלל, וכן בישראל הוא אומר שאין כורת ברית עמהם מצד שהם פרטים אלא רק מצד האומה דהיינו שם ישראל, ודבר זה כולל אותם שהם עתה לפניו וכן אותם שנולדו אחר כך שכולם שם אומה ישראלית עליהם.

"וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְכֶם"

מהר"ל תפארת ישראל - פרק יז

ובמאמר הזה התבאר לך כי אף נתן לאברהם המילה וליעקב גיד הנשה ולדעת רבי יהודה בפרק גיד הנשה (חולין ק' ע"ב) דבר זה נתן להם מצד אשר המצוה ההיא שייך להם בפרט וכמו שהתבאר בסמוך דבר זה, ולכך נתן להם מצות פרטיים דוקא דהיינו במצוה שהיא שייך להם בפרט, אבל לישראל נתן המצות מצד כי התורה ראויה להם מצד עצמה, וזה היה כאשר יצאו ממצרים שאז שם ישראל עליהם וזה השם נשאר להם בלי שנוט לעולמי עולמים, וראויה להם התורה התמידית הנצחית אשר אין לה שנוי כלל. ואיך יהיה ניתן הסדר התמידי אשר אין לו שנוי לאברהם ליצחק וליעקב, כי במה שהם פרטיים והפרט יש לו שנוי כי כאשר מת אברהם אין כאן אברהם וכן יצחק וכן יעקב אין ראוי להם דרכי ה' אשר אין שייך שנוי בהם כלל, כי לא שייך התורה שהיא סדר השם יתברך אשר הוא תמידי רק אל המקבל אשר עומד בלי שנוי כי שם הכללי שמו נשאר תמיד, ואין שם עם שהוא עם כללי על אברהם ויצחק ויעקב, רק כאשר יצאו ממצרים אז היו לעם. ובשביל זה התורה לא נתנה עד שהיו ששים רבוא...

ואין מספיק לך שום טעם וסברא בזה הענין רק כי מפני שאברהם יצחק ויעקב הם פרטיים ולא נתנה התורה שהיא תמידית נצחית בלי שנוי רק כאשר יש מקבל שהוא בלי שנוי כלל.

מדרש תנחומא

וכן אתה מוצא כשבקשו לפרוק עול שבועתו בימי יחזקאל מה כתיב שם (יחזקאל כ) באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה', א"ל בן כהן הקונה את העבד מהו שאוכל בתרומה? א"ל אוכל. א"ל אם חזר כהן ומכרו לישראל לא יצא מרשותו? א"ל הן. א"ל אף אנו כבר יצאנו מרשותו, נהיה ככל האומות, א"ל (יחזקאל כ) לישראל וְהֶעֱלָה עַל רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיָה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשֵׁרֵת עֵץ וְאֶבֶן: חִי אֲנִי נְאֻם ה' הִשֵּׁם יִקְוֶה אִם לֹא בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה וּבְחִמָּה שְׂפוּכָה אֶמְלֹךְ: עֲלִיכֶם: א"ל כל זמן שלא מכרו ברשותו הוא ואתם לא נמכרתם בדמים שנאמר (ישעיה נב) כי כה אמר ה' חנם נמכרתם וגו', למען הקים אותך וגו' שלא אחזור בדבר שנשבעתי לאבותיכם, ולא אתכם לבדכם אלא אף הדורות העתידין לבא היו שם באותה שעה שנאמר כי את אשר ישנו פה, אמר רבי אבהו בשם ר' שמואל בר נחמני למה כתיב כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה לפי שהנשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא לכך לא כתיב בהן עמידה.

"אע"פ שישתדלו... להיות כגוים גמורים, הנה לא יהיה כן "

אברבנאל – יחזקאל כ

חי השם אם לא ביד חזקה וזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוד עליכם ... ורמז בזה שאף על פי שישתדלו הם וזרעם אחריהם להיות כגוים גמורים הנה לא יהיה כן כי תמיד יקראו אותם משפחות הארצות יהודים ובשם ישראל יכנו בעל כרחם ויחשבו אותם ליהודים ויעלילו עליהם שהם מתייחדים בסתר ובאש שרוף ישרפו אותם על זה, וכל זה נכלל באומרו ובחמה שפוכה אמלוד עליכם שאף על פי שהם ירצו להראות עצמם גוים הנה בעל כרחם יהיו נחשבים ליהודים כי המלך ה' צבאות ימלוד עליהם בעל כרחם.

ולפי שהם יתערבו בגוים ויתחתנו בהם ויפוצו בארצות אמר והוצאתי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצות' בס, הנה התבאר שלפי שיהיה קבוץ הגליות כולל לכל עדת ישראל אם לאותם שעמדו ביהדותם ואם לאותם שעברו על דת וכמו שאמר ישעיהו (ישעיה נט, כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב לכן נאמר כאן בענין קבוץ גליות ביד חזקה כנגד היהודים הגמורים שבארץ אדום ובזרוע נטויה אותם שבארץ ישמעאל ובחמה שפוכה כנגד אותם שעברו על דת, ומזה התבאר שישאל אע"פ שחטא ישראל הוא ואע"פ שעבדו ע"ז לא יצאו מהשגחת הש"י והנהגתו ולא יצא אחד מצאנו ועם מרעיתו להיות לעם אחר לא יחליפנו ולא ימיר אותו ברשעת הגוים טוב ברע או רע בטוב כי על כל פנים ישוב אל העדר אשר ממנו לוקח הוא וזרעו...

החשיבות של מושגים ומחשבה

(כט:יז) פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מְשֻׁפָּחָה אוֹ שֶׁבֶט אֲשֶׁר לָבְבוּ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם יִקְוֶה אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת לְעַבֵּד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הַהֵם פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שֶׁרֵשׁ פְּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: (יח) וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת דְּבַרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבְבוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לְבִי אֶלְדָּד לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת הַצְּמִאָה: (יט) לֹא יֵאבֶה יִקְוֶה סֵלַח לוֹ כִּי אִזּוֹ יַעֲשֶׂן אִף יִקְוֶה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וְרַבְצָה בּוֹ כָּל הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בְּסִפְרֵי הַזֶּה וּמָחָה יִקְוֶה אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

אור החיים - פֶּן יֵשׁ בְּכֶם וְגו' ללכת לעבוד וגו'. כאן הזהיר הכתוב על מחשבת עבודה זרה שמזהיר כאומרו פֶּן יֵשׁ בְּכֶם וְגו' ללכת לעבוד...

ספורנו - פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שֶׁרֵשׁ פּוֹרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. חושב להדית רבים אל דעותיו הנפסדות:

רבינו בחיי - ואף אם אינו מוציא מחשבתו לפועל הנה הוא נענש על המחשבה בלב, ולזה כוון שלמה ע"ה במה שאמר: (משלי טו, יג) "לב שמח ייטיב פנים ובעצבת לב רוח נכאה", באר: שלא יקל בעיני האדם עיניו המחשבה, שהרי שמחת הגוף ועצבונו תלויים במחשבה, ואם כן הרי המחשבה שהיא מן הלב יוצאה לפועל ומתגלית בגוף האדם. ומעתה יתבונן האדם בעצמו גודל שכרו אם ישמח במצות, וגודל עונשו אם ישמח בעבירה, וכן במדת העצבון גדול שכרו ועונשו. וזהו שאמרו רז"ל: (יומא כט א) הרהורי עבירה קשין מעבירה, לפי שהרהור הזה יוצא לידי פעולה ומתגלה בגוף, ועל כן יהא קשה מעבירה בלא הרהור, שהרי בזה הרהור ופעולה, ובזה פעולה בלא הרהור.

כלי יקר - והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי וגו'. כל הסיפור הזה מדבר במי שחוטא במחשבה לבד כמו שנאמר אשר לבבו פונה וגו', והתברך בלבבו וגו', כי בשרירות לבי אלך, כי עבודה זרה עיקרה במחשבה כי אין אמונה כי אם בלב ועל כן נאמר בעבודה זרה (יחזקאל יד ה) למען תפוש את בית ישראל בלבם. ובכל זכרון עבודה זרה לא נזכר כי אם המעשה כמו שנאמר (דברים כז טו) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגו'. ומזה יקח שני מיני טעויות כי יאמר אשר יעשה ולא מן העשוי כבר דהיינו אלהי הגוים ההם שהזכיר למעלה, טעות שני הוא שיאמר דוקא מעשה אסור ולא מחשבה, זה שאמר והיה בשמעו את דברי האלה הזאת, רצה לומר אותה אלה המרמות על עבודה זרה בפרטית שמשמעות הענין דוקא על המעשה, על כן ימצא מקום לתלות בו טעותו והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי, שיתן ברכת שלום לעצמו בעבור היות הדבר בלבבו. וזה שאמר כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה, כי יסמוך על זה להנצל מן העונש לומר בתוך עמי אנכי יושב והמשקה שדה צמאה למים ישקה אגב אותה שדה גם הרוה, כך על ידי שישלח ה' את הברכה אל הצדיקים הצמאים לדבר ה' כמו שנאמר (תהלים סג ב) צמאה לך נפשי וגו', יקבלו אגבן הברכה גם הרשעים השבעים מעבודת ה' עד שבוחרים להם עבודות זרות חדשים מקרוב באו כי שבעה נפשם מעבודת ה'.

החשיבות של מושגים ומחשבה

ל:א וְהִיָּה כִּי-יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נִתְּנִי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבֵּת אֶל-לִבְבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה :
ספורנו - והשבות אל לבבך. התבונן בחלקי הסותר ותשיבם אל לבבך יחדיו
להבחין האמת מן השקר ובוזה תכיר כמה רחוקת מן האל יתעלה **בדעות ובמנהגים**
 אשר לא כתורתו.

ל:ו וּמַל יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְבְּךָ וְאֶת לִבְבִּי זָרַעַד לְאַהֲבָה אֶת יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ :
ספורנו - ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה. יגלה עיניך **לסור מכל טעות מערבב השכל מידיעת האמת** כשתשתדל לדבקה בו באופן שתכיר טובו ותאהבהו בהכרח. וזה יעשה למען חיך לעולמי עד :

ל:יא כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רְחֹקָה הוּא :
כלי יקר - שיש בכל מצוה שתי בחינות האחת היא העשיה עצמה לעשות המצוה בפועל, השניה היא כוונת המצוה להבין ולהשכיל בסודות התורה אשר העלים ה' מן האומות, כמו שנאמר (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו וגו', וכתוב (שם קמז כ) לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום, כי העלים ה' מן האומות סודות התורה ומסרה לישראל על כן אמר לא נפלאות היא ממך. כי אם יעלה על לבבך לומר איך אעשה המצוה בלא כוונה כחמור נושא ספרים על זה אמר אין הדבר כן אלא לא נפלאות היא ממך, כי אם נפלאים מעשה ה' מן האומות אבל לא ממך כמו שנאמר (שם קלט יד) נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד, כי הלוחות מעשה אלהים המה ונפלאים באמת מן האומות אבל נפשי יודעת מאד כי שמעת תפילתי, אל תסתר ממני מצוותיך (שם קיט יט) הנאמר על סודות התורה. ועל העשיה בפועל אמר ולא רחוקה היא לא ממך לבד אלא מן כל האומות אינן רחוקים כי לא צוה ה' לך להביא ממרחק איזו מצוה, כי בקרבנות אמרו חז"ל (ויקרא רבה כז ו) שאמר הקב"ה לא הטרחתי עליך להביא קרבן מן המינים שאינן ברשותך כי אם מן בקר וצאן שברשותך וכו', ומהם תקיש אל כל המצוות שלא צוה לך הקב"ה להביא ממרחק איזה דבר למצוה כי אם בדברים המצוין אצלך :

וחזר ופירש על ראשון ראשון, כי מה שאמרתי לא נפלאות היא ממך זהו החכמה הנתונה מן השמים כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה (משלי ב ו). וכדי שלא תאמר שמעשה המצוות בפועל נתן ה' לארץ אבל לא החכמה כי עדיין היא בשמים, על זה אמר לא בשמים היא וגו' כי גם המעשה גם העיון ודרך השכל את הכל נתן ה' לארץ. ומה שאמרתי ולא רחוקה היא על זה אמר ולא מעבר לים היא, כי לא צויתי לך להביא דבר מעבר לים למצוה כי קרוב אליך הדבר בפיך ובלבבך לעשותו **בלבבך הוא מקום העיון והחכמה, ובפיך מקום העשיה** כי אפילו בזמן שלא תבוא לידך איזו מצוה יש לאל ידך לעשותה בפיך כמו שאמרו חז"ל (מנחות קי א) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריבה וכו', וזה היקש על כל שאר המצוות שהעוסק בהם כאילו עשאו זה שאמר בפיך ובלבבך לעשותו, כי יכול אתה לשלם פרים בשפתך ודומה כאילו עשית אותם, וכן אפילו חשב בלבבו לעשות איזו מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הקב"ה כאילו עשאה (ברכות ו א), זה שאמר בפיך ובלבבך לעשותו.

(ל:יז) כִּי קָרֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ : **אבן עזרא** - שכל המצות עיקרם הלב, ויש מהם זכר בפה לחזוק הלב. ויש מעשה כדי שיזכור בפה.

יהדות של "לקטוף ולבחור" היא לא יהדות

(כט:יח) וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר
שְׁלוֹם יְהִיָּה לִי כִּי בְּשִׁרְרוֹת לְבִי אֶלְךָ לְמַעַן סְפוֹת הַרְוֵה אֶת הַצְּמִמָּה :

רש"י

בשררות לבי אלך - במראית לבי, כמו (במדבר כד, יז) אשורנו ולא קרוב, כלומר מה שלבי רואה לעשות.

רמב"ן

והתברך בלבבו לאמר - כשישמע האחרים מתקללים באלות האלה, הוא יתברך במחשבתו ויאמר בלבו שלום יהיה לי מכל אלה כאשר אלך בתאות לבי. והשם לא יסלח לו אבל יעשן עליו אפו אז כשיחטא, לדור או לדורות. או יהיה טעם "כי" לאמר, יהיה לי שלום בעבור **שאינני מקבל עלי השבועה, כי בשרירות לבי אלך כל ימי וכל חפצי אעשה**. ולא יאבה ה' בעבור שאיננו מקבל אלנו לסלוח לו, אבל יעשן עליו אפו כיון שבא בבריתו לפני עם כל ישראל. התאוה הגוברת ומתחזקת בלב תקרא שרירות, כלשון חכמים (בבא בתרא קס ב) שריר וקיים, וכן בשרירי בטנו (איוב מ טז):

מבחינה טכנית, להיות יהודי הוא לא בדיוק "בחירה"

הכתב והקבלה

בשרירות לבי אלך. אחר שדבר מעון חמור ע"ז, במה שאמר אשר לבבו פונה וגו', סמך לו ענין רע ומר, ואמר עליו פן יש בכס שרש פורה רש ולענה, והוא איש אשר מקורו משחת ביסודות ופנות שהן עיקריות בתורתנו, והוא שכשישמע דברי האלה הזאת, כל דקדוקי הברית ופרטי המצוות מענינים שונים, קצתם מבוארים בטעמים וקצתם שאין לשכל מבוא בהם, כי מצור מקור החכמה ית' חוצבו, ויתפלל בעצמו לאמר "הנה באמת הרבה מצוות יש אשר אני נבון בהם ולבי נוקפי בהבנתם, ואני בעינים בקטטה ומלחמה תמידית, פעם אתעורר לקיומם ופעם אחדל, וכל זה להיותם דברים שאין השכל מחייבם, ואין ביכלתי להשיגם, לכן לא אלך אלא במה שמחשב לבי ושכלי ומה שדעתי גוזרת שהוא באמת דבר בטעמו, ובזה יהיה שלום לי מבלי שום התנגדות פנימי, כי בהיותי הולך אחר הדברים הנכונים בטעמם, שבעה לה נפשי ומשתעשעת בהם, משא"כ בדברים הנעלמים ובלתי גלויים אל השכל (רע"פ), ומלת לב הונח על הדעת והשכל והבינה, כמו בלב נבון תנוח חכמה, וראיתי אני בלבי, פן יראה בעיניו ובלבבו יבין:

לא יכול להיות רלוונטי יותר לזמננו

”וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים”

(ל:יט) העדתי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְּנִי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרַתְּ בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתְּךָ וְזָרְעֶךָ:

אברבנאל

ואפשר עוד לפרש ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך לאהבה את ה' אלהיך שבא להודיע שלא יעשה תכלית שמירת המצות בעבור החיים הגופיים. אבל בהפך שיכסוף החיים כדי שבהם ישמור ויקיים המצות כי יבחר בהם מצד עצמם ולא מצד השכר הנמשך מהם כמו שאמרו רז"ל בפרק קמא דעבודת אלילים (ד' י"ט) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו. ולכן אמר שאחרי שהודיע שהחיים והמות הם לפניו ובבחרתו. העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ שהחיים והמות שנתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים שלא תהיה הבחירה ההיא בלבד למען תחיה אתה וזרעך ויהיו התכלית האחרון בזה. אבל תבחר בחיים לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי אלה הם החיים האמתיים ותכלית הנמשך אחריהם. ואין החיים תכלית בעצמו וזה שאמר כי הוא חייד ואורך ימיד לשבת על האדמה. רוצה לומר כי זהו תכלית החיים האורך ימים בישיבה על האדמה אשר נשבע ה' כדי לעשות המעשים המשובחים להדבק באלוה יתברך לא להתענג בתענוגים גופיים.

(ל:יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחֶקָה הוּא: (יב) לֹא בְשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֶתְּךָ וְנַעֲשֶׂנָּה:

”לא
בשמים
הוא”

דברים רבה פרשת נצבים פרשה ח - לא בשמים היא אמר להן משה שלא תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן השמים כבר אני מודיע אתכם לא בשמים היא שלא נשתייר הימנה בשמים.

רמב"ם הלכות יסודי התורה ט:א - דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרון לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין לנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, לפיכך אם יעמוד איש בין מן האומות בין מישראל ויעשה אות ומופת ויאמר שהי' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או לפרש במצוה מן המצות פירוש שלא שמענו ממשה, או שאמר שאותן המצות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצות לפי זמן היו, הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה, ומיתתו בחנק על שהזיד לדבר בשם ה' אשר לא צוהו, שהוא ברוד שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם ולא איש אל ויכזב.

"אבל לעתיד משיהיו נגאלין שוב אינן גולין"

דברים ל פרשת נצבים

א וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל-לִבְבְּךָ בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה : ב וְשָׁבַת עַד-ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כָּכָל אֲשֶׁר-אֶנְכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם וּבְנִיּוֹךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ : ג וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת-שְׁבוּתֶךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה : ד אִם-יְהִי נִדְחָךָ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחָךָ : ה וְהִבִּיאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטְבָּךָ וְהִרְבָּךָ מְאֹד מְאֹד :

רמב"ן - והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה - כבר הזכרתי (ויקרא כו טז) כי הפרשה הזאת עתידה, כי כל עניינה לא היו ולא נבראו, אבל הם עתידין להיות:

רבינו בחיי - אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה. דרשו רז"ל בסדר עולם (ל): אשר ירשו אבותיך וירשתה, ירושה ראשונה ושניה יש להן, שלישית אין להן. כלומר ירושה ראשונה שקדשה יהושע לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא יש להן, ושניה גם כן שקדשה עזרא ובית דינו לשעתה ולעתיד לבא יש להן, שלישית אין להן, אינה צריכה קדושה שהרי מקודשת ועומדת היא על ידי עזרא ובית דינו שקדשה לשעתה ולדורות, כן פירש הרב מורי ר"ש נ"ע.

...למה שדרשו במקום אחר: (שהש"ר א, לז) מפני מה כל השירות כלן בלשון נקבה, ושיר של עתיד בלשון זכר, דכתיב: (תהלים צו, א) "שירו לה' שיר חדש", וכתיב: (ישעיה כו, א) "ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה", מה נקבה זו מתעברת ויולדת וחוזרת ומתעברת כך ישראל נגאלין וחוזרין וגולין, אבל לעתיד משיהיו נגאלין שוב אינן גולין, ועוד: מה נקבה זו נוטלת עשור נכסים, כך ישראל בגאולה ראשונה כבשו שבעה עממין שהן אחד מעשרה לשבעים אומות, אבל לעתיד לבא עתידין שיירשו כל העולם כולו כזכר היורש כל נכסי אביו, דכתיב: (יחזקאל מח, לג) "שער יששכר אחד שער זבולן אחד".

ובמדרש תנחומא בסוף סדר שופטים (שופטים ט): (זכריה יג, ח) "והשלישית יותר בה", שאינן מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית, גאולה ראשונה זו גאולה מצרים, גאולה שניה זו גאולת עזרא, השלישית אין לה הפסק עד כאן. ועוד באלה הדברים רבה: (דברים א, ח) "לתת להם ולזרעם אחריהם", לתת להם, אלו עולי מצרים, ולזרעם, אלו עולי בבל, אחריהם, לימות המשיח.

(הערת הרב צבי יהודה):

שו"ת הרדב"ז - חלק ב סימן תשסט

שאלת ממני למה לא נכתבת נחמה בקללות שלוהיה כי תבא אל הארץ כמו בקללות של אם בחקתי.

תשובה: שאלה זו נשאלה בספר הזוהר... עוד יש לתרץ כי פרשת אתם נצבים היא קשורה למעלה עם פרשת והיה כי תבא והרי הוא בכלל הברית והכי משמע מדכתיב לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו וגו' והרי יש בסופה נחמות דכתיב והיה כי יבואו עליך וגו' ושבתי עד וגו' ושב ה' אלהיך וגו' עד סוף הפרשה כולה נחמה והרי זה נכון.

ה' אייר תש"ח - תאריך מקרי ?

Hebcal Jewish Calendar

Home Calendar Holidays Date Converter Shabbat Times Torah Readings About Hebcal Help

Date Converter

14 May 1948 = 5th of Iyyar, 5708

ה' באייר תש"ח

דברים ל פרשת נצבים

א והיה כי-לבאו עליך כל-הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה: ב ושבבת עד-ה' אלהיך ושמת בקלו ככל אשר-אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל-לבבך ובכל-נפשך: ג ושב ה' אלהיך את-שביתך ורחמך ושב וקבצך מכל-העמים אשר הפיץ ה' אלהיך שמה: ד אם-יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך:

דברים ל:ה והביאך ה' אלהיך אל-הארץ אשר-ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבותיך:

דברים ל:ה הוא הפסוק ה 5708 של התורה.
המילה ושבבת שווה גם היא [5708]
דהיינו, נשוב אל ה' בתש"ח - עליה ארצה גופא התשובה.

זכריה יג

ח והיה בכל-הארץ נאם-ה' פי-שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר בה: ט והבאתי את-השלישית באש וצרפתים כצוף את-הכסף ובחנתים כבחן את-הזהב הוא | יקרא בשמי ואני אענה אתו אמרתי עמי הוא והוא יאמר ה' אלקי:

תנחומא שופטים ט

והשלישית יותר בה, שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית. גאולה ראשונה, זו גאולת מצרים. גאולה שניה, זו גאולת עזרא. השלישית, אין לה הפסק

והבאתי את-השלישית גמטריה = 1880

מספר השנים מחורבן בית שני בשנת 68 לספירה (לפי רש"י) עד 1948 הוא 1880.

מקורות פרשת נצבים-וילך – נערך ע"י הרב ראובן שכטר - תשע"ז

”התעוררות...האומה...לשוב אל ארצה...באמת אור של תשובה יש בה”

הרב אברהם יצחק הכהן קוק – אורות התשובה

פרק יז

ההתגלות הגדולה של התשובה בחיי ישראל וכתחיתו בארצנו

א. תחית האומה היא היסוד של בנין התשובה הגדולה, תשובת ישראל העליונה ותשובת העולם כולו שתבא אחריה.

ב. כשרוצים באמת לשוב, אע”פ שמעוכבים בשביל כמה מניעות, כמו מחמת בלבול דעת או מחמת חלישות כח או מחמת אי-יכולת לתקן הברים שהם נוגעים בין אדם לחברו, אע”פ שהעכוב הוא גדול מאד והלב מוכרח להיות נשבר מפני ידיעת גדל החובה המוטלת על האדם לתקן את כל פגמיו, באופן היותר טוב והיותר שלם, מ”מ כיון שהרצון לשוב בתשובה הוא אמיץ, אע”פ שאין בכחו עדיין לסלק את כל המניעות. צריכים לקבל את ההארה הזאת של התשובה כחור תוכן המטהר והמקדש עד שלא יזוז, מפני העכובים של אי השלמת התשובה, מכל רוממות ומכל עליה רוחנית שהיא ראויה לו, ע”פ קדושת הנשמה וצביונה הקדוש. וכשם שזה הוא כלל גדול אצל היחיד, ככה הוא אצל הצבור בכללותו. הארת התשובה ישנה בישראל. התעוררות חפצה של האומה בכללה לשוב אל ארצה, אל מהותה, אל רוחה ואל תכונתה, באמת אור של תשובה יש בה. באמת הדבר מתבטא כברור גמור בכטויה של תורה: ”ושבת עד ד’ אלהיך” “כי תשוב אל ה’ אלהיך”. התשובה היא תשובה פנימית, אלא שהיא מכוסה בהרבה מסכים חוצצים – ואין כח בשום עכוב ומניעת השלמה לעכב את האור העליון מהופיע עלינו.

”...כי עקר השגחה בארץ ומשם מתפשטת לשאר מקומות העולם”

(לא: טז) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה הֲנִיךָ שָׁכַב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה וַזָּנָה אַחֲרַי אֱלֹהֵי נֹכַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָּא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וְעִזְבֵנִי וְהִפְרָ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ :

רבינו בחיי

אלהי נכר הארץ. יבאר הכתוב כי האלהים נכרים בארץ ה', לפי שהיא נחלתו ולא השליט עליה מלאך ושרף או כוכב ומזל, ולא שום כח מן הכחות העליונים, וזהו שאמרו: (שבת קנו א) אין מזל לישראל, ואין הכונה בזה שלא יהיו המזלות גורמין לישראל, שהרי אמרו בפירוש: (יבמות סד ב) מזלו גורם, אבל הענין שישראל אינן מסורין תחת ממשלת המזלות לפי שהכוכבים והמזלות וכל העולם נבראו בשביל צדיקים, וא"כ איך יתמנה השפל על העליון ממנו והעלול על העלה, אמנם הם ממונים על העובדי כוכבים כי כל כוכב ומזל ממונה על אומה שלו. וכן אמרו בספרי החכמה המפוארה, היא חכמת הכוכבים, מזל עקרב לארצות ישמעאל, מזל קשת לפרס, מזל גדי לפלשתים, מזל בתולה או מאזנים לאדום, וזהו שאמר הכתוב: (דברים ד, יט - כ) "אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים", "ואתכם לקח ה'", באר: כי הקב"ה נתנם לחלקם, לא לחלק ישראל, **ולכך לא מצינו בכל התורה בשום מקום שיאשים הכתוב את האומות בענין ע"ז? כי אם ישראל המיוחדים לחלקו יתעלה, וכן לא מצינו עונש לאומות בעבדם עבודה זרה אלא אם כן עבדו בארץ הקדושה,** והראיה מן הכותיים שלא נענשו בעבדם אותם בארצם עד שבאו לארץ ועבדו ואז נענשו, שנאמר: (מלכים - ב יז, כו) "וישלח בס את האריות והנם ממיתים אותם כי לא ידעו משפט אלהי הארץ", ולכך אמר בכאן "אלהי נכר הארץ" כי האלהים וכחות עבודה זרה כלם הם נכריים בארץ, וכל העובד עבודה זרה הרי הוא כמי שמבקש לגרש המלך מן ההיכל שלו, וזאת היא מעלת ארץ ישראל, והוא סוד הכתוב שנאמר בענין המטר: (איוב ה, י) "הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות", למדך הכתוב כי עקר השגחה בארץ ומשם מתפשטת לשאר מקומות העולם ולכך אמר בארץ "הנותן" כלומר הוא בעצמו אבל בשאר מקומות שקראו "חוצות" אמר "ושולח" ע"י שליח, ומה שקראן "חוצות" יורה על פנימיות מעלת הארץ, כלומר שהן חוץ מפלטרין של מלך, ודוד ע"ה קראן "אהלי רשע", הוא שאמר: (תהלים פד, יא) "בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע", כלומר בחרתי ישיבת הסף מדור בחוצה לארץ שהם אהלי רשע, וכנגד ירושלים שהיא "עיר הצדק" קרא לשאר ארצות "אהלי רשע", ופרשה זו בבית ראשון כי שם עבדו ישראל ע"ז:

"והשי"ת יעזרנו לעבוד עבודת ד' באמת ולקרב רחוקים לאורו ואמתו"

הרב אברהם יצחק הכהן קוק – אגרות הראיה א, עמ' קמג-קמד, יא אדר א' תרס"ח (1908)

"דעתי העני' מסכמת שאין לנו להתיאש כלל וכלל משום בן ישראל, ויגם כי אשב בחושך ד' אור לי', עיכ אגלה בזה לכבודו כי אף שבאמת אם היו בניו קשורים לכל-הפחות לאומה הישראלית ברעיונם, והיו מחובבי-ציון או ציונים, הי' יותר נקל להשיבם לאיתן דרך ד', מפני שיש יחס גדול בין ההכרה הלאומית בישראל אל שורש הקדושה באמונה ובקיום תורה ומצות, מ"מ גם עכשיו שהרחיקו ללכת אין להתיאש מהם כלל וכלל, סוף-כלסוף כ"כ פעל אור ד' אשר הופיע בעולם אלפי שנים ע"י תוה"ק, שעכשו כבר אין לנו אותה המינות הארוה, אשר כל באיה לא ישובון, שהיתה בימים הראשונים. עכשו אפילו הדעות היותר רעות עומדות הן על הבסיס של בקשת היושר והצדק, שבאמת הוא בעצמו הוא דרך ד' שצוה אברהם אבינו ע"ה את בניו ואת ביתו לעשות צדקה ומשפט. ונמצא שכל הטעות של הדור היא רק מה שהם אינם יודעים שכדי לבוא אל המטרות הטובות שהם חושקים, צריכים בני ישראל להיות מכבדים את התורה ודבקים יפה באמונת ד' ב"ה, שהיא אור העולם כולו וחיינו.

ע"כ לדעתי, לנפולים כאלה צריך להסביר פנים בזה האופן, להגיד להם כי יסוד מטרותם היא באמת רצויה, אלא שראוי שלא ילכו 'כסומא בארובה' אחרי המנהלים ואחרי הדעות המתקבלות בהמון. כי ידוע הוא שכל דעה חדשה נולדת עם חסרונותיה וסיגיה, על-כן הם צריכים לפקח עין לצרף סיגריה, והצרוף של הסיגים יהי' קרוב להם ע"י מה שיהיו משתדלים בכל היכולת שלא להתרחק מהיהדות, כדי שיאיר כנשמתם האור הנצחי אור ד', ואז יהיו הם עומדים על הבסיס הטבעי שלהם, ויהיו שלמים בנשמתם, ויהיו כל כחותיהם הרוחניים חיים עמם, וידעו בהכרה פנימית לשום את דרכם, ולתן לכל נטי' את מדתה, ולא להיות אדוקים באין קץ דוקא לדעות החדשות של הזמן, על כל סיגן ופרשן.

לע"ד בדבורים כאלה ירך לבבם מעט, ואם יתחכם כת"ר להתנהג עמם באהבה ובמדת רחמים יוכל להיות שיעלה אותם מדרגות רבות מרדת שחת. ומה שלא יוכל לפעול אצלם בפעם אחת, יפעול אח"כ, והזמן בעצמו יגלה את העורון, שיראו את הזיוף של הדעות החדשות בכללותן, ובכל זאת לא יזניחו לגמרי את הצד הטוב שבהן, שהוא החשק של רדיפת היושר והצדק הכללי.

כן, ידידי, נתקים בימים הללו בקץ החזון 'והי' כאוב מארץ קולך' (ישעיה כט: ד). כי אנחנו צריכים להרכין את הרגשותינו הקדושות הרבה כדי לספר עם הבנים בלשון שהם נזקקים, ועם זה להאמין באמונה שלמה, שאור ד' שורה על כל יחיד ויחיד מישראל, ושכל הנסיגות לאחור אינן כי-אם שגגות גדולות, והם במדרגה טועים בדבר מצוה, שחושבים שכך היא החובה המוסרית, שהיא באמת אמתת חפץ ד' בעולמו, כי הוא ב"ה אוהב צדקה ומשפט.

על כן ידידי, עצתי היא, שבכל האופנים לא יפקיר את בניו ויקרבו כפי היכולת, וסופם בודאי לתשובה, ואם הם רק יתחילו להתעורר לטובה, ישלימו בניהם אחריהם את פעלם לטובה, ורחמי ד' מרובים הם, כי הוא נוהג בחסדו כל דור.

והשי"ת יעזרנו לעבוד עבודת ד' באמת ולקרב רחוקים לאורו ואמתו, ולראות מהרה בישעו ותפארתו על ציון קדשו...

"כל הדר בארץ ישראל נקרא צדיק"

שיחות הרב צבי יהודה – דברים – נצבים וילך

כל הדר בארץ ישראל - צדיק

מתוך-כך אפשר להבין ש"עמך כלם צדיקים" (ישעיה ס: כא). והרי יש רשעים? לא קשיא; זה מצר הפרטיות שלו, אבל כל אחד מאתנו הוא חלק מעם ישראל, מעם ד', ומצד זה הוא שייך ל"עמך כלם צדיקים". ברור ששייכות זו לכלל-ישראל מופיעה במיוחד בארץ-ישראל, בחידוש של אחד מגדולי העולם רבי אברהם אזולאי בספרו "חסד לאברהם". בספרו, יש כמה פרקים הפותחים בנוסח מיוחד "דע!" דע שהוא כך וכך: אני מוסר לך ידיעה. אחת מהאינפורמציות האלה היא: **"כל הדר בארץ ישראל נקרא צדיק, הגם שהוא אינו צדיק כפי הנראה לעינים, כי אם לא היה צדיק, היתה הארץ מקיאתו, כמו שהכתוב אומר: 'ותקיא הארץ את יושביה'. וכיון שהארץ אינה מקיאתו - בהכרח הוא שנקרא צדיק ואף שהוא בחזקת רשע"**.

נפגשים במין קונטרסט מעניין: אדם אחד שהוא גם רשע וגם צדיק! אלא שיש להבחין בין הצד האישי ובין הצד הכללי-ישראלי. הוא רשע מצד פרטיותך אבל צדיק מצד שייכותו לכלל, כל עוד הוא לא יצא מהכלל. לצערנו, יש הרבה רשעים ואפיקורסים, אבל הם אינם בגדד מינים שיצאו מכלל-ישראל, חס ושלום. הם אמנם נמצאים במצב חולני ומקולקל, אבל לא יצאו מהגוף הלאומי. זה במילים שונות תוכן הגילוי של רבי אברהם אזולאי שכל אדם הדר בארץ-ישראל הוא צדיק.

ארץ-ישראל היא כלל-ישראל. הארץ כוללת את כל עם ישראל "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". בארץ הם גוי אחד, דווקא בארץ (זוהר ג אמור צג ב) - בארץ מופיע כללי-ישראל בכל חיוניותו. על-כן כל הנמצא בארץ-ישראל שייך לכלל-ישראל. כמובן, יש מדרגות בשלמות ובבריאות היהדותית, אבל על-כל-פנים קיימת העובדה היסודית של שייכות באיזו מידה לכלל-ישראל, לנצח ישראל.

הפטרה – "ואע"פ שאין ישראל ראוין והגונים לגאולה"

ישעיהו פרק סג

(ד) כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה : (ה) ואביט ואין עזר ואשתומם ואין סומך ותושע לי זרעי וחמתי היא סמכתני : (ו) ואבוס עמים באפי ואשכרם בחמתי ואוריד לארץ נצחם : (ז) חסדי יקנך אזכיר תהלת יקנך כעל כל אשר גמלנו יקנך ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמינו וקרב חסדיו : (ח) **ויאמר אף עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע** : (ט) בכל צרתם לא לו צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם :

מלבי"ם - ואביט ואין עזר . כי אין הדור זכאים ... וחמתי היא סמכתני, החמה על חטא העכו"ם.

רש"י - וחמתי היא סמכתני - חמתי שיש לי על האומות אשר אני קצפתי מעט על עמי והמה עזרו לרעה היא סמכתני חיזקה ידי ועוררה את לבי ליפרע מהם **ואע"פ שאין ישראל ראוין והגונים לגאולה.**

מצודת דוד - ואביט - הייתי מסתכל אם אמצא עוזר אבל אין עוזר ר"ל הסתכלתי אם יש זכות בישראל שיהיה עוזר וסעד אל הגאולה ולא מצאתי בהם זכות :
ואשתומם - עמדתי בתמהון והתבוננתי אם אמצא בהם זכות להיות סומך את הגאולה ואין סומך וכפל הדבר במ"ש :
ותושע לי זרועי - הזרוע שלי תושע לי ואם אין בהם זכות :
וחמתי - החמה שיש לי על האומות היא תסמוך אותי לגאול את ישראל ולעשות בהם נקם :

מלבי"ם - באהבתו ובחמלתו הוא בעצמו גאלם, אז לא גאלם עוד ע"י מלאך פניו שליח של השגחתו שזה ימלץ על נסים נסתרים, שההשגחה מעוטפת במסך טבעי, רק הוא בעצמו גאלם בנסים גלויים ומפורסמים, בלתי נתונים תחת חקי הטבע כלל. **והגאולה הזאת היתה באהבתו ובחמלתו, האהבה תהיה מצד המעלות העצמיות אשר ימצא האוהב בהנאה, והחמלה תהיה מצד דכאות כח הנחמל וחולשתו, כי מצד שני דברים אלה גאל את ישראל, מצד מעלותם ומצד חולשתם.**

יחזקאל פרק כ

(מב) וידעתם כי אני יקנך בהביאי אתכם אל אדמת ישראל אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם : (מג) וזכרתם שם את דרכיכם ואת כל עלילותיכם אשר נטמאתם בם ונקטתם בפניכם בכל רעותיכם אשר עשיתם : (מד) וידעתם כי אני יקנך **בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל** נאם השם יקנך :